

váltására, a már megkötött szerződés ilyen irányú kiterjesztése azonban, a tartományok jelenlegi pénzügyi helyzetében alig várható. A kereskedelmi társulatok követelése a szerződés ilyen módosítása esetére meghaladja az évi 1 millió márkát.

A szerződés egyébként 13 évre szól, legkorábban tehát 1985. végére mondható fel. Mindkét szerződő félnek joga van azonban kétévenként tárgyalásokat kezdeményezni az átalányösszeg megváltoztatásáról.

A szerződésben és a hozzácsatolt kiegészítő megállapodásban szabályozva van az un. adatszolgáltatási kötelezettség sokat vitatott kérdése is. Az átalányban fizetendő összegek igazságos felosztása a szerzői jogdíjra jogosult szerzők között - amire a szerződő kereskedelmi társulatok kötelezve vannak - rendkívül kiterjedt és költséges statisztikai felméréseket igényel az egyes művek használatának gyakorisága tekintetében, az egyes könyvtárakban. A kiegészítő megállapodás ezt az adatszolgáltatási kötelezettséget részletesen szabályozza, de egyuttal 30 könyvtárra korlátozza. Ezekből 18 általános nyilvános, 12 pedig tudományos, illetve főiskolai vagy szakkönyvtár. Kijelölésük módját, valamint azokat az időszakokat is, amelyekben a statisztikai felméréseket el kell végezni, a kiegészítő megállapodás részletesen meghatározza. Kimondja ez a megállapodás azt is, hogy az adatfelvételekből az adatszolgáltatásra kötelezett intézmények fenntartói terhére külön költségek nem származhatnak.

A cikk után a folyóirat közli a szerződés és a kiegészítő megállapodás teljes szövegét is.

A mikrofilmek jogi státusa: néhány ajánlás

Az Unesco Bulletin for Libraries c. folyóiratban (XXX.vol. 2.no. 71-77.p.) megjelent cikket (Legal validity of microfilms: some recommendations) BOBOKNÉ BELÁNYI Beáta tömörítette.

Az élet számos területén terjedőben van a mikroformátum használata, ennek kapcsán vetődik fel a kérdés, hogy jogilag az eredeti dokumentummal azonos értékűnek fogadhatók-e el.

Az UNESCO felkérte a Nemzetközi Levéltári Tanácsot (International Council on Archives - ICA), készítsen felmérést arról, hogy az egyes országokban milyen szabályok, rendeletek szabják meg a mikroformátumok jogi érvényességét és az eredeti anyag ezekkel való helyettesítésének lehetőségét. A felmérés eredményeit "A mikrofilmek használatának jogi kérdései" címmel publikálta az UNESCO. A felmérés felsorolja az egyes országokban érvényben lévő vonatkozó intézkedéseket, ezek közül ismertetünk néhányat. Az egyes országok joggyakorlatát összevetve ugyanis ajánlásokat készítettek, ezt kiinduló anyagnak szánják, amelyre egy nemzetközileg kölcsönösen elfogadott jogi álláspontot alapozni lehetne. A távolabbi cél tehát egy egységes nemzetközi szabvány kialakítása.

A cikk először definiálja a mikrofilm, a másolat (copy), nagyítás, és az eredeti anyag fogalmát (p. a COM technikával nyert alap nem tekinthető eredetinek.).

A mikrofilmek készítésekor bizonyos alapkövetelményeket szem előtt kell tartani. Így:

1. A mikrofilmnek valóságghűen kell visszatükrözni az eredeti anyagot,
 - teljességgel (minden részletét)
 - jól olvashatóan

- a mikrofilmen az egyes kockáknak az eredeti anyag lapszámzásának megfelelően kell követniök egymást
 - biztosítani kell az eredeti anyag azonosíthatóságát (bejegyzés, azonosító jel, serial szám, stb.)
 - és egységét (az összetartozás érdekében egy mű 1 tekercs!)
2. Mikrofilmezésre a legalkalmasabb anyagot kell választani (színes anyagok reprodukciójakor fel kell tüntetni az egyes színeket külön).
3. A mikrofilm formátumának az eredeti jellegéhez kell igazodni, javasolt a tekercs illetve szalagforma, ha az eredeti anyag folyamatos (így biztosítjuk egységét), és a mikrofilmlap, ha az eredeti néhány lapos. Természetesen lehet a kettőt kombinálni.
4. A mikrofilm nagyíthatósága érdekében valamennyi szokásos nagyító eljárás alkalmazható a szabad szemmel való olvashatóság érdekében.
5. Egyértelműen biztosítani kell azt, hogy az eredeti anyag azonosítható legyen. Minden mikroformátum elején fel kell tüntetni
- az eredeti anyag adatait, amelyről készült,
 - a mikrofilmet előállító intézményt,
 - a felvétel helyét és időpontját,
 - az eredeti anyag lelőhelyét,
 - teljes mértékben azonosíthatóan leírni az eredeti anyagot,
 - fel kell tüntetni az eredeti anyag jellegét (nyomtatott, hitelesített, másolat, stb.)
 - valamint a mikroformátum azonosítási számát és jelét,
 - minden mikrofilmkockán fel kell tüntetni a tekercs filmjelét és a kocka sorszámát.
6. Mikrofilm beazonosítását, felülvizsgálását is biztosítani kell. Ha egy filmtekercs több eredeti anyagot tartalmaz, egyértelműen el kell egymástól választani őket, minden anyag előtt megismételve a fenti azonosításhoz felsorolt adatokat. Az utolsó kockán fel kell tüntetni a mikrofilmet előállító céget, a gyártás helyét, idejét, az eredeti anyag lelőhelyét, amennyiben az anyag más tekercsen folytatódik, a folytatást tartalmazó tekercs adatait, valamint a film hosszát (kocka-szám). Ez értelemszerűen mikrofilmlapokra is vonatkozik. Montírozott (jacketing) mikroformátum minden egyes szalag-darabján meg kell ismételni a fenti adatokat (minden új sorban), és csak akkor fogadják el az eredetivel azonos értékűnek, ha az eredeti anyag lelőhelye mellett a montírozott filmcsík eredetijének lelőhelyét is feltüntetik. Minden mikrofilmen helyet kell hagyni a hitelesítésnek.
- A kimaradt oldalak utólagos pótlására további szabályok születtek. A mikrofilm hitelesítése érdekében elkészültekor ellenőrizni kell
- megfelel-e a technikai követelményeknek (minőség),
 - az adatai alapján az eredeti azonosítható-e,
 - ha nem, meg kell semmisíteni és újat készíteni,
 - ha igen, nyilvántartásba kell venni, az ellenőrzés eredményeit is feltüntetve.
7. Minden mikrofilmet egy hitelesített könyvbe kell bevezetni. A nyilvántartás tartalmazza:
- az azonosításhoz szükséges adatokat,
 - az ellenőrzés eredményét,
 - a mikrofilm sorszámát,
 - a mester (vagy alap) szalag, a másolt negatív adatait és a hitelesítésre vonatkozó adatokat.

8. A mikrofilmek megőrzése. Védeni kell fizikai, kémiai, biológiai károsodástól, rendszeresen ellenőrizni kell a tárolási feltételeket. Megsérült mikrofilmeket hibátlanokra kell cserélni, ajánlott egy újabb másolat készítése, ha ez nincs új felvétellel kell pótolni. Biztonság okából célszerű több másolatot készíteni.

9. Az eredeti dokumentum mikrofilmmel való helyettesítése.

Személyi feltételek: - ez alatt az értendő, hogy törvényekkel vagy rendeletekkel kell kijelölni olyan szervezeteket, intézményeket vagy személyeket, akik a mikrofilmezést foglalkozásszerűen végzik, és ezzel egyidejűleg biztosítani kell, hogy az ezen szervek által készített mikrofilmek az eredeti dokumentummal egyenértékűek legyenek. Ezen intézmények léte nem zárja ki, hogy mások is készítsenek mikrofilmeket, de ezek nem élveznek ilyen előnyöket, és a produktumok hitelesítésére szorulnak.

Tárgyi feltételek: - a mikrofilmeknek meg kell felelni az általános műszaki követelményeknek és biztosítaniuk kell az azonosíthatóságot. Ide tartoznak: teljességük, folyamatosságuk, hitelességük, olvashatóságuk; és mindezek formai igazolására a nyilvántartás szolgál. A hitelesítést hitelesítő kód jelzi.

Jogi feltételek: - a bíróságok a mikrofilmet az ún. "Szabad bizonyítékok" rendszerének megfelelően fogadják el. Az eredeti anyag bemutatásától a hitelesített mikrofilm tehát mentesít. Mikrofilmen meglévő bizonyíték ellen "ellen-bizonyíték" mikrofilm formában szintén benyújtható. Jogilag elképzelhető ugyanakkor, hogy a peres felek kölcsönösen elfogadják nem hitelesített mikrofilmen álló bizonyítékot is.

10. Megfelelő formában készült másolat ugyan teljes egészében helyettesíti az eredeti anyagot, megsemmisítése azonban időben korlátozva van, és az archívumok minden esetben maguk döntenek tárolási módszereikről.

További két javaslattal kibővítve az ajánlásokat, a Bizottság megküldte az UNESCO Titkárságának, és minden érdekeltnek, akiknek visszajelzéseit szolgálnak majd egy esetleges átdolgozás alapjául.

Egyiptom, Szíria és az Arab Liga Könyvtárának helyzete és modern törekvései

Khair ABDULWAHAB

A dolgozatnak nem az a célja, s nem is lehet, hogy párhuzamot vonjon az egyes arab népek társadalmi és kulturális viszonyai között. Nem is teheti, mivel az eltérő gazdasági és társadalmi, kulturális hagyományok más-más arculatot alakítottak ki az egyes országokban. Ami közös bennük, a gyarmatosítás okozta gazdasági és kulturális torzulások, a tudatlanság és az analfabétizmus, amely a gyarmatosítás éveitől kezdve a térség minden országára rányomta bélyegét.

A gyarmati iga lerázása időben és körülményeit tekintve más-más módon ment végbe az érintett országokban. Az új gazdasági, politikai és kulturális viszonyok sem azonosak, máskor és máshogy merültek fel a művelődés, ezen belül a könyvtárügy fejlesztésének kérdései. Végül nehezzé teszi az összehasonlítást, hogy nem minden országról állt elegendő forrásanyag a szerző rendelkezésére.